

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus XII. Sovitur argumentum tertium ex libertate assensus divinæ fidei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

Hispanum. Tertium denique, Ut nobiscum statuamus, quidquid Superior precipit, ipsius Dei preceptum esse, & voluntatem. Uide precor, quam sit alienum à mente S. N. Parentis docere, vel consulere subjectionem iudicii per immediatum, ac proximum assensum partis aequè, aut minus probabilis. An non potius rationes ipse offert, & quærendas nobis suadet, quibus pars illa, quam amplecti debemus, non jam magis probabilis, sed valde certa nobis appareat, saltem ut plurimum, ac per se loquendo?

133. Et verò mirum foret, si Magnus noster obedientiæ Magister viam obediendi doceret adedò à veritate aberrantem, ut per minus verosimilia veritatem ipsam inquirere, aut potius declinare iuberet. An non liceret nobis cum Bernardo exclamare, *O odiosa perversitas! Obedientiæ virtus, quæ semper militat veritati, adversus veritatem accingitur?* Sed verò de obedientia, & de doctrina, quam circa illam tradit S. P. N. Ignatius, uberius est à nobis in secunda parte dicendum, ubi ex hoc etiam capite facilè demonstrabimus, quantum deficiat benigna Theologia à veræ Theologiæ principiis. Nunc ad præsens propositum dicta sufficiant.

ARTICULUS XII.

Solvitur argumentum tertium ex libertate assensus divinæ fidei.

134. **H**inc Terillus, Esparza, & alii Recentiores ex ipsis fortissimum, ut autumant, contrasententiam nostram argumentum depromunt, quod ita Terillus efformat.

§. I.

Argumentum proponitur ex Terillo.

Assensus fidei supernaturalis liber est, juxta omnes, alioquin non foret meritorius, quod Catholicè nequit dici. At non solum est liber libertate contradictionis, sive quoad exercitium, quia potest intellectus non assentiri mysteriis revelatis; sed etiam libertate contrarietatis, seu quoad speciem, & quia intellectus potest dissentire fidei mysteriis, & contrariis erroribus assentire. Ergo assensus opinativus poterit esse liber quoad speciem, adedòque poterit intellectus ex libero voluntatis imperio parti minus probabili assentiri. Consequentia infallibilis videtur; tum, quia nulla motiva hæresum, vel errorum fidei oppositorum, tantæ apparentiæ sunt relatè ad motiva credendi, quantæ est motivum minus probabile relatè ad probabilius sibi oppositum; tum, quia alioquin (inquit Terillus) nemo peccare posset hæresis peccato formali; quia nemo peccat peccato hæresis, quin immò neque agit imprudenter, ob assensum erroneum, quandiu mysteria fidei non proponuntur cum majori verosimilitudine. Porro, *Qui credit citò, levius corde est*, ut dixit Ecclesiasticus cap. 19.

135. Minor ergo, quæ sola probationem desiderat, probatur primò ex D. Angelico 2. 2. q. 1. a. 4. corp. agente; *Alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moveatur ab objecto proprio, sed per quamdam electionem voluntariè declinans in unam partem, magis quàm in aliam. Et si quidem hoc sit cum dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio. Si autem sit cum certitudine absque tali formidine, erit fides.* Id ipsum docet q. 2. a. 1. ad 3. *Intellectus credentis determinatur ad unum, non per rationem, sed per voluntatem, & ideo assensus*

K hic

Bern. epif.
v. propius
ad h. quàm
ad med.

Terill. de
conf. pro-
ba. q. 9. al-
sert. 1. à n.
4.

Terill. de
dem n. 11.

Eccle. 19.

D. Tho.

hic accipitur pro actu intellectus, secundum quod à voluntate determinatur ad unum. Ad unum verò determinari, est determinari ad speciem, & reipsa, & in phrasi D. Thomæ. Cujus sententiam de libertate fidei, etiam quoad specificationem, non solum docet P. Suarez, sed etiam adeò certam existimat (inquit Terillus), ut ne unum quidem Auctorem, nec ullam pro parte contraria asserat dubitandi rationem. Immo esse reipsa communem Theologorum sententiam, & sibi omninò certam, affirmat P. Aloisius Turrianus apud Esparzam id ipsum affirmantem.

P. Sua. d. 6.
de fid. l. 6.
n. 3.

Terill. ibi.
n. 4.

Turria. d.
29. de fid.
du. 1.

Espar. par.
2. a. 118.

136. Probatur iterum eadem. Minor: quia propositis sufficienter mysteriis fidei coram pluribus auditoribus, possunt aliqui credere, alii verò assensum suspendere, alii autem suis erroribus pertinaciter adherere, ut Apostolo Athenis prædicante, de facto contigisse narratur Acto. c. 17. Cum audissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, et pertinaciter dissentientes: Quidam verò dixerunt, audiemus te de hoc iterum, ecce suspendentes assensum: Quidam verò viri adherentes ei crediderunt, ecce veritati assentientes. Poterant ergo isti dissentire, sicut & alii, vel assensum suspendere, & vice versa, adeòque, tam assensus, quam dissensus, liber erat in omnibus quoad exercitium, & quoad speciem.

137. Confirmatur primò: qui propter argumenta in contrarium opposita actu oppugnatur, atque tentatur de fide alicujus mysterii, et si majori cum difficultate, potest adhuc liberè credere, alioqui non peccabit, si non credat. At major illa difficultas credendi non oritur aliunde, quam ex possibilitate contrarii dissensus: ergo quia potest homo sic tentatus liberè dissentire, si velit: ergo assensus in eo casu liber est, etiam quoad speciem.

138. Confirmatur secundò: dum

intellectus in præfata hypothese assentitur mysterio revelato, sic assentitur, ut absolute possit, si velit, assensum suspendere, alioquin assensus liber non esset, neque quoad exercitium: ergo & potest, si velit, dissentire, sive assentiri errori contrario. Probatur consequentia: quia magis est violentum intellectui suspendere omne judicium, quam assentiri parti minùs probabili; in hoc enim non, nisi unicam; in illo verò, duplicem violentiam patitur. At intellectus magis abhorret, adeòque minùs obedit voluntati circa id, quod est sibi magis violentum: ergo, si potest in hypothese facta voluntas intellectum cogere ad suspendendum omnem assensum, multò faciliùs poterit ipsum flectere, ut assentiatui cuilibet contradictionis parti, adeòque liber erit assensus utroque genere libertatis. Ita Terillus totidem panè verbis,

§. II.

Propositi argumenti inefficacia multipliciter demonstratur.

139. Sane argumentum istud, quod apud Recentiores magni habetur, quodque Esparza convincens, Terillus autem vocat efficacissimum, non modò non est efficax, aut convincens, sed potiùs adeò inefficax, & importunum ad propositum Recentiorum, ut sit non parva admiratione dignum, quod ab hominibus ingeniosis, ac doctis, contra sententiam nostram opponatur; immò quod in eorum mentem ascenderit.

Et primùm quidem Terillus, & Esparza, qui sunt præcipui illius Auctores, nescio qua consequentia possint illud nobis objicere. Porro uterque, ut notavimus superius, conceptis verbis docet, potentiam intellectus (utique proximam) ad assentiendum, vel dissentiendum, coherere non posse cum judicio, quo quis signatè credit æqualitatem motorum; & à fortiori potentiam dif-

Art. 3. à nu.
80.

disfentiendi cum iudicio, quo credit, motiva assensus præponderare; quod esse evidens absolute, & re ipsa, ex eodem Terillo nos ibidem ostendimus. Aliunde uterque tenet cum communi sententia, mysteria fidei nostræ sufficienter proposita, esse, evidenter credibilia supra omnes oppositos errores, quod proinde non potest intellectus non iudicare pro priori ad assensum fidei, idque Terillus ipse diserte affirmat, ut vidimus in eodem loco. Qua ergo consequentia nobis opponunt, posse intellectum proximè, & immediatè mysteriis fidei sufficienter propositis assentiri, vel dissentire?

140. Deinde, si non aliter salvari potest, aut explicari, libertas nostra necessaria ad meritum fidei, quàm, ut nostri adversarii exponunt; profectò, qui in eodem instanti non tentatur actu de fide, & cui errores contrarii actu non proponuntur, ut verosimiles, atque probabiles, sive ut absolute credibiles (utique proximè, ac immediatè), elicere non poterit fidei assensum salutarem, ac meritorem; quod certè nemo prudens, immò nemo Catholicus fateri audeat.

141. Præterea, non unius, vel alterius, sed plurium, graviumque Theologorum còstans sententia est, & mihi verissima, mysteria Religionis Christianæ non solum evidenter credibilia, sed etiam esse evidenter vera, non quidem in se ipsis, & evidentiâ, ut ajunt, intrinsecâ, sed extrinsecâ, & in attestante, quatenus argumentis luculentissimis, & nimis evidentibus, ostenditur, Deum esse ipsius Auctorem, ex quo evidenter etiam concluditur mysteriorum ipsorum veritas. Neque difficile explicatu est (quidquid aliqui refragentur), qua ratione evidentiâ hæc veram, & absolutam libertatem, adeoque fidei meritum non perimat. Sed his nunc immorandi locus non est.

142. Nam, quidquid de hoc sit, communis est Theologorum senten-

tia, omnem assensum fidei divinæ necessariò supponere assensum alium (seu naturalis sit, seu supernaturalis, quod nihil facit ad rem præsentem), quo mysterium credendum intellectus verum existimet. Et ratio est facilis, ac manifesta: quia pro priori ad omnem assensum fidei infusæ, ac supernaturalis, requiritur indispensabiliter, ut intellectus actu cognoscat, & quidem certò, ac sine formidine, existentiam divinæ revelationis. Porro hæc propositio, *assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis; immò cum formidine, qua quis formidat, ne non sit locutus Deus*, est 21. ab Innocentio XI. damnata, an. 1679. Id, quod per se ultrò patet, ut nulla sit probatione opus; quomodo nanque possum certò, ac sine formidine credere Deo loquenti, si nesciam, aut si dubitem, utrum Deus locutus sit? Hac verò certa cognitione supposita, adjuncto alio evidenti principio, quod nullus intellectus ignorat, *quidquid loquitur Deus, verum est*, intellectus omninò manet determinatus, etiam quoad exercitium, ex communi sententia Philosophorum, vel saltem quoad speciem (quod nobis sufficit) ad iudicandum, mysterium esse verum, & consequenter proximè, ac immediatè omninò impotens ad dissentiendum.

143. Videri de hoc potest inter alios P. Oviedo, qui traditam doctrinam merito jure statuit, tanquam certam, atque communem: ex qua per illationem legitimam deducit, assensum fidei supernaturalis nunquam posse esse liberum quoad speciem, proximè scilicet, ac immediatè, sed indirectè, & mediatè tantum, nisi fortasse in aliquo raro eventu intellectus dicatur posse suspendere memoratum assensum præviū, vel aliquam ex præmissis ejusdem; qui eventus utrum sit absolute possibilis, meritò subdubitat ipse. Certè discursus proximè factus absolutam eventus repugnantiam videtur ma-

Ovie. contr. 5. de fid. pu. 4. n. 58.

nifestè convincere. Vide ergo, quàm validum argumentum desumant cōtra nos Recentiores ex libertate fidei divinæ! Vide, quàm efficaciter nobis opponant auctoritatem D. Angelici, & Theologorum omnium certum, ac commune suffragium!

§. III. *Argumenti solutio.*

144. **A**D argumentum igitur resp. concessa Majori, negando Minorem in sēsu quæstionis præsentis, si nimirum procedat, uti debet, de potentia intellectus proxima, & immediata, ad dissentiendum fidei mysteriis. Ad primam probationem ductam ex testimoniis D. Angelici respondemus, mentem Doctoris Sancti esse nimis perspicuam, tum ex proximè dictis, tum ex dictis superius. Utrunque igitur testimonium accipi debet de potentia intellectus mediata, & indirecta, quam absolutè exercere potest ex libera electione voluntatis ipsum pro suo libitu applicantis ad considerationem motivorum unius partis, potius quàm alterius.

145. Sanè, quod hæc, & alia similia D. Thomæ verba, quatenus exprimunt, aut insinuant, libertatem assensus fidei, sive intellectus indifferentiam ad assentiendum, vel dissentiendum, intelligi non possint de indifferentia proxima, ac immediata in ordine ad utrumque extremum, vel ex eo fit evidens (omissis argumentis proximè factis), quòd intellectus proximè potens dissentire fidei mysteriis, seu (quòd eodem redit) oppositis erroribus assentiri, nulla ratione potest assentiri mysteriis revelatis firmè, ac sine formidine: quomodo nanque poterit intellectus non formidare, neque timere deceptionis periculum, quando assensum præstat objecto, cujus oppositum in eodem instanti apparet ipsi, omnibus inspectis, adeò probabile, aut ve-

rosimile, ut possit illud proximè opinari, verumque absolutè censere? Cogitet prudens quisque apud se, an id appareat sibi possibile?

146. Unde deduces (quod est valde notandum), hæc, & alia hujus generis D. Angelici testimonia, communeque, ut aiebant, suffragium Theologorum ipsi S. Doctori de fidei libertate consentientium, non modò nō prodesse Recentioribus, verum etiam multum obesse, quippe quæ in ipsorum sententiam admodum efficaciter retorqueantur.

Ratio autem ex dictis in promptu est: nam si D. Angelicus, & reliqui Doctores cum ipso, quoties insinuant, vel affirmant expressè, assensum fidei nostræ liberum esse, etiam quoad specificationem, accipiendi non sint de indifferentia proxima, & directa ad assentiendum fidei mysteriis, sed de indirecta tantum, ac remota: ergo ubicumque affirmant, aut docent similem intellectus indifferentiam ad opinandum unum, vel alterum, alicujus contradictionis extremum, intelligi non debent de indifferentia proxima, & immediata comparative ad utrumque extremum, sed de immediata respectu unius, & mediata respectu alterius. Cur enim utrobique non accipiantur in eodem sensu, cum sit idem loquendi modus, & eadem utrobique ratio, ut Recentiores ipsi contendunt?

Atqui, dum S. Thomas, & ceteri Doctores cum ipso insinuant, aut affirmant libertatem assensus fidei, etiam quoad specificationem, seu, quod in idem recidit, intellectus indifferentiam ad assentiendum, vel dissentiendum mysteriis revelatis, intelligi non possunt in sensu, quem intendunt Recentiores, sed in sensu nostræ sententiæ, ut certis argumentis ostensum est. Ergo ubique, & universaliter in hoc eodem sensu sunt accipiendi, dum absolutè docent, aut proferunt similem intellectus indifferentiam ad opinandam quam-

Sup. a. 10.

quamlibet contradictionis partem. Igitur testimonia D. Thomæ, cæterorumque Theologorum pro libertate fidei divinæ, non adversariis profunt, sed nocent, & pro communi, ac nostra sententia militant.

147. Ad secundam Minoris probationem resp. ut ex eventu, quem narrat Historiographus facer, aliquid possent Recentiores concludere in favorem suæ sententiæ, opus erat ipsis probare, eos omnes, qui audierunt divinam illam prædicationem Apostoli, fuisse eodem modo dispositos, eandemque præstitisse attentionem, tandemque eodem modo apprehendisse mysteria exposita; alioqui quis neget, idem numero objectum materiale diverso modo cognitum, aut apprehensum, posse movere simul ad oppositos actus comparative ad plures intellectus. At id ex Scriptura minimè constat, neque probari potest aliunde, quam per divinam revelationem, quam Recentiores nunquam ostendunt.

148. Ad primam argumenti confirmationem resp. eum, qui actu oppugnatur, aut tentatur de fide, majori cum difficultate, cæteris paribus, assentiri mysteriis, quia rationes contrariæ distrahant intellectum ipsius, illum urgentes, ac sollicitantes, ut eas actu examinet, & attendat; ex quo fit etiam, ut motiva credibilitatis fidei minorem vim, & efficaciam habeant ad movendum actu intellectum; Hinc verò minimè concludere licet, intellectum habere indifferentiam ad assentiendum, vel dissentiendum cuilibet parti contradictionis, nimirum proximam, aut immediatam, de qua in præsentia tota lis vertitur. Id, quod Terillus ipse diffiteri non potest, in eventu, quo judicet intellectus, motiva dissentiendi, verbi gratia, esse minora oppositis; tunc enim solum posset assentiri juxta Terillum, majori tamen cum difficultate, quam si nulla ab opposito urgerent motiva dissensus.

149. Ad secundam confirmationem, concessio Anteced. nego consequentiam. Ad cujus probationem nego Majorem, vel suppositum ejus: nam assentiri parti minùs probabili, seu, quod eodem redit, dissentire, probabiliori in terminis præsentis controversiæ, non est intellectui violentum, sed prorsus impossibile, ut nos probamus. Rursus ex alio capite Terillus falsò, ac improprie loquitur; quia suspendere judicium omne circa objectum non evidenter, sed probabiliter tantum propositum, nullo modo violentum est, sed valde naturale intellectui, & juxta innatam inclinationem ipsius, naturaliter refugientis quodlibet deceptionis periculum. Et quidem alioqui nullo indigeret imperio positivo voluntatis ad assentiendum in ea hypothese, quod tamen falsum est juxta Terillum, & juxta omnes.

§. I V. Reflexio ad Terilli doctrinam.

150. Quàm sit inefficax argumentum, quod P. Terillus desumit ex libertate fidei divinæ, quodque appellat efficacissimum, tradita solutio demonstrat. Cæterum transmittenda non est, absque aliqua saltem reflexione, doctrina, quam statuit, ut opinionem suam concludat de indifferentia proxima intellectus ad assentiendum parti, etiam minùs probabili.

Nemo (inquit Terillus) peccat peccato hæresis propter assensum erroneum, quando mysteria fidei non proponuntur cum majori verisimilitudine, quam errores contrarii, nam qui cito credit, levis est corde. Rursus, per adversarios, nemo potest assentiri erroribus, nisi illi proponantur intellectui cum majori verisimilitudine, quam objecta opposita. At in sensu composito talis dispositionis nemo peccat peccato hæresis, qui objecto sic proposito assensum

Terill. ubi
sup. n. 11.

sum præbet; nam assensus ille omnibus hic, & nunc in utrinque partis favorem apparentibus ritè perpensis, prudens est, quia parti verisimiliori adhæret, quod prudentia est, non pertinacia, & hæresis. Ita ad verbum Terillus, qui tota illa prima assertione sæpius eandem doctrinam inculcat, tum, in hoc argumento de libertate fidei, tum insuper, in alio, quod ibidem desumit ex libertate temerè judicandi, articulo sequenti solvendum.

Hæc Terilli doctrina maximè consonat ei, quam refellimus controversia secunda, & utraque, ut existimo, ex eadem radice pullulat, nempe ex illo principio communijam, & in paucis charo Recentioribus Probabilistis, quo prætenditur, neminem peccare posse formaliter, ac imputabiliter absque malitiæ aliqua actuali cognitione, scrupulo, aut remorsu conscientiæ. Radicem hanc cum suis stolonibus in ultima parte, ut promissimus, Deo auspice, convellemus, & per totius Operis decursum multa, occasione data, contra illam dicturi sumus; est enim (ut compendio dixerimus) totius benignæ Theologiæ fulcimenta potissimum, aut unicum, sine quo stare Probabilismus non posset, ut luculenter postea monstrabimus. Interim verò brevem hic reflexionem, velut indicem dicendorum, in istam Terilli doctrinam, prætermittere non debuimus, ut opinionis etiam, quam nunc refellimus, falsitas manifestius appareat.

151. Quoniam igitur, ut Terillus statuit, nemo hæreticus peccat peccato hæresis ob assensum erroneum, quandiu mysteria fidei non proponuntur ipsi (nempe proximè, & actu) cum majori verosimilitudine, quàm errores contrarii; immò assensus, quem præbet suis erroribus, dum sibi apparent proximè, & actu verisimiliores, quàm mysteria fidei proposita, prudens est, & non hæresis, aut pertinaciæ, sed veræ prudentiæ adscribendus: quoniam, inquam,

hæc est resoluta ipsius assertio, fateri Terillus debet, hæreticum, aut infidelem, cui mysteria Fidei Catholicæ sufficienter proposita, & exposita propter nimiam suam superbiam, & adhæSIONem ad errores suos, non modò non apparent verisimiliora, sed neque digna, quæ considerentur, neque esse hæreticum, aut reprehensione dignum, neque peccare, aut imprudenter agere; eò quòd non assentiat, sed potius positivè dissentiat, immò execretur Christianam Religionem. Hæc, si benè attendatur, nò tam est evidens doctrinæ sequela, quàm ipsamet Terilli doctrina, inutilis alioqui futura ad concludendam suam sententiam. Porro in præfata hypothese actu proponuntur errores, ut verisimiliores, immò etiam ut infallibiles, quibus, ut sic propositis, assentiri, hæreticum non esse, immò esse prorsus irreprehensibile, atque proprium prudentiæ opus, universaliter Terillus affirmat, & quidem admodum cōsequenter, ut possit aliquid contra nos concludere.

152. Sequelam verò ipsam nullus opinor Theologus admittet, aut tolerandam existimabit; quid enim aliud foret, quàm homines sceleratissimos, obæcatissimos, & obstinatissimos (qui plurimi hujus generis inveniuntur) sanos facere in sua insania, prudentes in sua dementia, & sapientes in stultitia sua? Profectò longè alius videtur semper fuisse Ecclesiæ Catholicæ sensus, quæ hujus generis homines eò severius execratur, ac punit, tanquàm hæreticos multò nequiores, quò magis ipsi exæcati sunt, suisque erroribus pertinaciùs addicti. Juxta Terilli verò doctrinam hi forent maximè irreprehensibiles, omniumque istius conditionis hominum innocentissimi, ac prudentissimi, quippe quibus pestifera dogmata sua certissima, atque compertissima, mysteria verò nostræ Religionis prorsus execranda videantur. Vide quò sit abductus per doctrinæ suæ sequelas Theologus

nimis eruditus, & pius

153. Accedit, quòd Terillus juxta principia sua id ipsum affirmare, consequenter teneatur, etiam dum error fidei oppositus, apparet verosimilis infideli, aut hæretico, quamvis veritas Religionis Catholicæ appareat ipsi verosimilior. Sanè, si nemo assentiens errori, qui verosimilior apparet, peccat, aut est imprudens, ut toties Terillus affirmat, nemo etiam peccabit, dum assentit errori, qui apparet absolute verosimilior; quia secundum Terillum, & Recentiores non solum assentiri parti probabiliori, aut verosimiliori, prudentia est, & omni culpa vacat, sed etiam assentiri parti minus probabili, minusque verosimili, dummodò verè sit verosimilis, & probabilis. Possè autem errores fidei contrarios apparere absolute probabiles, ac verosimiles, quomodo negabit Terillus, quandoquidem supponit, & affirmat expressè possè apparere, etiam probabiliores, ac verosimiliores, etiam ei, cui mysteria Religionis Catholicæ sufficienter sunt prædicata?

154. Modò sic nobis licet inferre: igitur infidelis, qui non assentit veritati Catholicæ, sed illi potius positivè dissentit, quandiu error contrarius verosimilis sibi apparet, etsi minus, quam veritas Catholica, non solum excusabitur ab infidelitate, sed etiam ab omni imprudentia. Quæ sequela infallibilis, & evidens omnino est; cum tamen consequens quartum articulum ab Innocentio XI. damnatum, & aliquid absurdius contineat. Porro articulus ille sic habebat, *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili*: ampliùs autem est, procul dubio ab omni imprudentia excusari.

Hæc modò cursim adnotasse, sufficiat, ut Lector faciliè præcognoscat, & adnotet, cujus naturæ sit radix illa, quæ germina talia producit.

ARTICULUS XIII.

Solvitur agumentum quartum ex libertate temerè judicandi.

155. **E**X hoc capite etiam Recentiores validissimè, ut judicant, contra nostram sententiam arguunt.

§. I.

Argumentum proponitur.

NEmpè, qui temerè judicat proximum, ideò imprudenter, & injustè agit, quia liberè opinatur, & credit objectum, pro quo habet leviora fundamenta, aut saltem non graviora, quam pro contrario; tum, quia si fundamenta ad opinandum malum de proximo graviora forent fundamentis contrariis, non peccaret opinans, vel imprudenter non judicaret, attento saltem fundamento intrinseco; tum, quia obviis exemplis, & frequenti experientia constat: nam verbi gratia maritus zelotypus sæpè judicat malè de uxore sua ob levissimum aliquod indicium, vel apparentem tantum conjecturam, neque judicium temerarium deponit, quamvis, & uxor ipsa, & alii viri graves ostendant quasi ad oculum levitatem arrepti fundamenti, & argumenta proferant multò graviora pro innocentia ipsius uxoris: id ipsum patet etiam in Patrefamilias avaro temerè judicante de famulis, aut filiis: in inimico, & aliis innumeris. Evidens ergo est, possè intellectum flecti pro solo libitu voluntatis ad opinandum partem, etiam minus sibi probabilem antecedenter ad actualem assensum.

156. Quòd si dicas, judicium ideò esse injustum, ac temerarium, quia voluntas ex aliqua passione; aut inordinatà affectione præcipitat sententiam intellectus, neque finit, illum attendere, & ponderare fun-

da-